

До спеціалізованої вченої ради
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, проспект Гагаріна, 26

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора юридичних наук, доцента Медичького Ігоря Богдановича
на дисертацію **Анісімова Дмитра Олексійовича «Кримінальна
відповідальність за протиправний вплив на результати офіційних
спортивних змагань»**, поданої на здобуття ступеня доктора філософії за
спеціальністю 081 «Право»

Актуальність обраної теми. До основних засад внутрішньої політики України у гуманітарній сфері належить створення умов для максимальної реалізації здібностей талановитих спортсменів, стимулювання розвитку спортивної інфраструктури, сприяння участі українських спортсменів у міжнародних змаганнях, підвищення авторитету держави у світовому спортивному русі. Наша держава, позиціонуючи себе як рівноправного партнера у міжнародному спілкуванні, узяла на себе ряд зобов'язань (економічного, соціально-гуманітарного, правового, технічного та іншого змісту), у тому числі – протидіяти маніпулюванням спортивними змаганнями з метою захисту чесності спорту і спортивної етики, як того передбачає ратифікована нею Конвенція РЄ від 18.09.2014 р. (вчинена у м. Маглінген).

Аналіз кримінальної статистики свідчить про доволі «скромні» успіхи органів кримінальної юстиції у означеному напрямку – поодинокі обліковані епізоди, результати розгляду яких зведені до закритих кримінальних проваджень або неприйнятих по суті рішень на кінець звітного періоду. Водночас спеціалісти констатують підвищену латентність корупційних діянь у професійному спортивному середовищі та масштабність їх поширення. Необхідність ефективної державної політики протидії означеним різновидам протиправної поведінки, особливо, якщо зважити на корпоративність та закритість узятих під кримінально-правову охорону суспільних відносин та цінностей, є актуальною проблемою сьогодення. Відтак, дослідження Д. О. Анісімова є важливим та своєчасним, перебуваючи у руслі завдань вітчизняної кримінально-правової політики.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Рецензована дисертація складається із переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, що налічують сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Її структура вирізняється

логічним викладенням матеріалу та уможлиблює послідовність розгляду окреслених автором питань. Дослідження базується на комплексному, системному підході до проблем, посталих у ході наукового пошуку, характеризується належним рівнем теоретичних узагальнень.

Достовірність отриманих наукових результатів має своїм підґрунтям вдале застосування ряду методів (історико-правового аналізу, системний, юридично-технічний, порівняльно-правовий, правового моделювання, статистичного інтерв'ювання, узагальнення), що забезпечило достатній рівень обґрунтованості положень і висновків дисертації. Також вона забезпечена відповідною теоретично-правовою (праці у галузі філософії, культурології, історії, загальної теорії права, кримінального права, кримінального процесу, кримінології) та емпіричною основою, яку утворюють матеріали Єдиного державного реєстру судових рішень; дані державної статистичної звітності ДСА України та Офісу Генерального прокурора України; результати опитування 126 респондентів (Дніпропетровська та Запорізька області); анкетування слідчих та оперативних працівників Національної поліції України (230 респондентів). Принагідно варто зауважити про бажану доцільність конкретизації автором опрацьованої судової практики (регіони, період постановлення судових рішень, «предметна» спрямованість деліктів та ін.), що дозволило б більш точно оцінювати репрезентативність дослідження.

Про перспективність і доцільність, а також своєчасність звернення наукового пошуку Д. О. Анісімова до проблем кримінально-правової протидії корупційним діянням у професійному спортивному середовищі вказує виконання дисертації відповідно до Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2021-2025 року (Розпорядження КМ України від 23.12.2020 р. № 1669-р), Національної доктрини розвитку фізичної культури і спорту» (Указ Президента України від 28.09.2004 р. № 1148/2004), Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020), Національної стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України від 24.03.2021 р. № 119/2021), наказу МВС України «Про затвердження тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020-2024 роки» від 11.06.2020 р. № 454, Переліку загальноуніверситетських тем наукових досліджень Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ на період до 2023 року.

Обґрунтованість та достовірність отриманих Д. О. Анісімовим результатів забезпечена завдяки використанню належної джерельної бази (269 найменувань), вмілому опрацюванню емпіричного матеріалу, правильному

поєднанню методів наукового пошуку. Це свідчить про високий рівень сформульованих у дисертації наукових положень, висновків і рекомендацій.

Дисертація є першим комплексним правовим дослідженням кримінальної відповідальності за протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань (соціальної зумовленості, сучасного стану та оцінки перспектив), що демонструє *наукову новизну одержаних автором результатів*. На основі проведеного дослідження обґрунтовано низку положень, висновків і рекомендацій, що є визначальними у контексті подальшого розроблення та реалізації кримінально-правової політики у сфері протидії аналізованим деліктам.

Дослідником здійснено аналіз історико-правового розвитку та сучасного стану законодавства про кримінальну відповідальність за протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань, за результатами якого запропоновано трьохступеневу періодизацію. Обґрунтовано соціальні передумови існування кримінально-правової норми ст. 369³ КК України (у контексті її суспільної небезпеки; співрозмірності позитивних і негативних наслідків заборони; можливостей саме кримінально-правового впливу; наявності ресурсів для кримінального переслідування; системно-правової несуперечливості; достатності заборони; повноти складу злочину). Представлено компаративну характеристику кримінально-правової політики охорони результатів офіційних спортивних заходів у державах ближнього й далекого зарубіжжя (Ізраїль, Сан-Марино). Науковцем здійснене деталізоване, поглиблене дослідження об'єктивних та суб'єктивних елементів кримінального правопорушення, регламентованого ст.369³ КК України; запропоноване авторське бачення шляхів розв'язання проблемних питань його кваліфікації; обґрунтовано необхідність внесення змін і доповнень до чинного кримінального законодавства з метою підвищення ефективності його охоронного потенціалу (ст. ст. 96³, 369³, 369⁴ КК України), а також положень регулятивного законодавства (Закони України «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань», «Про запобігання корупції»).

Висновки дисертанта щодо *значущості дослідження для науки і практики* видаються обґрунтованими. Найбільш важливі наукові та практичні результати дисертаційної праці мають різнопланове значення і можуть бути використані у: науково-дослідній сфері – для проведення подальших теоретичних розвідок проблем кримінальної відповідальності за протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань; освітньому процесі – у процесі викладанні здобувачам вищої освіти навчальної дисципліни «Кримінальне право», а також

відповідних спецкурсів; правотворчій діяльності – під час розроблення та проведення експертиз проектів законів про внесення змін до КК України у частині регламентації відповідальності за корупційні кримінальні правопорушення, кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг; правозастосовній діяльності – у процесі кримінально-правової оцінки діянь, що підпадають під ознаки правопорушення, передбаченого ст.369³ КК України, а також його розмежування із суміжними складами кримінальних правопорушень.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, у наукових працях. Результати дисертації з достатнім ступенем репрезентативності викладені у 16-ти наукових публікаціях, з яких: 1 стаття опублікована у науковому виданні, що входить до наукометричної бази Scopus, 1 стаття – у зарубіжному виданні держави-учасника Організації економічного співробітництва і розвитку Європейського Союзу, 5 статей – у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України. Основні положення, теоретичні та практичні висновки і рекомендації були предметом доповідей на науково-теоретичних/практичних конференціях і семінарах, що дозволяє констатувати їх апробацію (9 тез).

У цілому позитивно оцінюючи рецензовану працю, звернемо увагу на **окремі спірні положення**, які потребують додаткової аргументації або спеціальних пояснень під час захисту дисертації:

1. Досліджуючи витоки та сучасний стан кримінально-правового забезпечення результатів офіційних спортивних змагань, Д. О. Анісімов детальну увагу приділяє допінгу, як способу впливу на результати офіційних спортивних змагань (міжнародним та національним нормативним актам з питань протидії; переліку заборонених речовин та методів; негативним наслідкам; випадкам, що потрапили до «орбіти» реагування з боку компетентних суб'єктів тощо) (ст. 55-64 дисертації). Проте викликає несприйняття допущена дисертантом диспропорція між вказаним обсягом матеріалу та його лаконічним висновком про «... недоцільність криміналізації як квазікорупційного шахрайства протиправного впливу на результати офіційних спортивних змагань у контексті такого способу, як вживання допінгу» (ст.65 дисертації), без подальшого аргументування позиції.

2. З відомих тільки йому міркувань автор розкриває обставини соціальної обумовленості ст. 369³ КК України виключно за допомоги класифікаційної схеми, обґрунтованої О. О. Пащенко (ст. 68 дисертації). Вважаємо, що комплексності характеру дослідження, а також спростуванню зауважень про його неповноту у цій частині сприяв би пропорційний інтерес і до праць

В. І. Борисова, В. О. Навроцького, Л. П. Брич, Д. О. Балобанової та інших учених.

З тексту рецензованої праці з'ясовуємо, що Д. О. Анісімов більш широке змістовне наповнення вкладає у категорію «криміналізації», порівняно з соціальною обумовленістю (ст. 74 дисертації). У такому випадку більш вірним методологічно вважаємо пізнання явищ та процесів «від загального до одиничного» (від криміналізації до соціальної обумовленості), а не навпаки, з більш чітким окресленням їх меж. Додатково слід вказати, що обставини/підстави криміналізації, на наш погляд, залишилися розкритими недостатньо.

3. Вивчаючи міжнародний досвід кримінально-правової політики охорони результатів офіційних спортивних заходів у державах ближнього зарубіжжя, Д. О. Анісімов не враховує відповідних положень кримінального законодавства Литви (Розділ XXVIII «Злочини та кримінальні порушення проти власності, майнових прав та майнових інтересів», ст.182¹ «Маніпулювання спортивними змаганнями») та Киргизстану (Глава 29 «Злочини проти порядку здійснення економічної діяльності», ст. 229 «Підкуп спортсменів»). Попри необхідність перейняття позитивного досвіду, українська доктрина кримінального права розвивається з врахуванням як правильних, так і помилкових рішень кримінально-правової політики й положень кримінального законодавства інших держав (М. І. Хавронюк), відтак доречним був би авторський акцент на досліджуваних моментах, небажаних у контексті їх можливої екстраполяції до національного закону про кримінальну відповідальність.

4. У розумінні об'єкту кримінального правопорушення дисертант, з однієї сторони, є прихильником домінуючої у науковій доктрині позиції про нього, як про «суспільні відносини, що охороняються кримінальним законодавством» (ст.113 дисертації), з іншої ж – визначає об'єктом посягання, передбаченого ч.3 ст.369³ КК України уже «встановлений порядок розміщення ставок на спорт». При цьому він не обґрунтовує, чому «концепція «суспільних відносин» до ч. 3 ст. 369-3 КК України не підходить» (ст.115 дисертації).

Із врахуванням законодавчого імперативу (ч.4 ст.8 Закону України «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань») пропонуване автором визначення основного безпосереднього об'єкту делікту, передбаченого ч.3 ст.369³ КК України (ст. 32, 148 дисертації), доцільно було б конкретизувати за рамок такої вказівки – «...встановлений порядок розміщення ставок на спорт у частині визначеної спортсменам, особам допоміжного спортивного персоналу та посадовим особам у сфері спорту заборони» (курсив мій. – І. М.).

5. Таким, що не враховує усі негативні ризики унаслідок реалізації

законодавчої ініціативи, вважаємо висновок дослідника про необхідність «відмовитися від офіційного характеру спортивних змагань, що значно розширить коло змагань, на результати яких може бути здійснено протиправний вплив» (ст. ст. 33, 107 дисертації). Обґрунтований скепсис викликає думка, що реалізація такого кроку «...значно полегшить застосування ст. 369-3 КК України» (ст. 187 дисертації).

Розширення сфери застосування будь-якої кримінально-правової норми повинне узгоджуватися із принципами раціональності, економії (недопущення надмірності) кримінальної репресії, що не завжди є притаманним сучасним змінам й доповненням до кодексу. Це твердження є важливим і у контексті кримінальної відповідальності за протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань, практику реалізації якої, як уже зазначалося неодноразово, характеризує підвищений (за дослідженнями В. В. Сокурєнка – абсолютний) рівень латентності та складність доказування. Уже згадувалося про результати протидії кримінальним правопорушенням, передбаченим аналізованою нормою. Упродовж 2019 р. обліковано лише 1 кримінальне правопорушення за ст.369³ КК України (1 провадження закрито), у 2020 р. – облікованих епізодів було 2 (у яких рішення, – про закінчення або зупинення, – на кінець звітного періоду не прийняте), у 2021 р. – обліковане 1 правопорушення (1 закрито провадження, у 2-ох рішення на кінець звітного періоду не прийняте)¹.

Пропонована автором ініціатива радше викличе зворотній задуманому ефект, оскільки залишає без відповіді цілу низку об'ємних та складних у плані правозастосування питань. Офіційні спортивні змагання з видів спорту, визнаних в Україні, проводяться за правилами, затвердженими центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту, з урахуванням пропозицій відповідних всеукраїнських спортивних федерацій (ст. 40 Закону України «Про фізичну культуру і спорт»). Ким будуть затверджуватися правила проведення *неофіційних* спортивних змагань – місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, чисельними регіональними спортивними федераціями? Як проконтролювати деталізацію у текстах їх положень правил чесної гри (Fair Play), дотримання яких на практиці забезпечить демонстрацію «справжніх» результатів спортивних змагань, без протиправного на них впливу? Чи слід охоплювати пропонованою редакцією ст.369³ КК України неофіційні спортивні змагання з усіх існуючих напрямів спорту – дитячого, дитячо-юнацького, резервного, спорту вищих досягнень, професійного, спорту

---

¹ Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування (2019-2021 роки). URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> (дата звернення: 27.09.2022).

ветеранів фізичної культури і спорту, ветеранів війни, олімпійського та неолімпійського спорту, службово- та військово-прикладного спорту, спорту осіб з інвалідністю? Й чи здатні будуть справитися з таким масивом працівники органів кримінальної юстиції? Зауважимо при цьому, що наведений перелік напрямів не є вичерпним (ст. 1 Закону України «Про фізичну культуру і спорт»).

Можливість розв'язання виниклої ситуації (з обов'язковим попереднім дослідженням кримінологічної складової) вбачаємо за рахунок внесення змін не до кримінального, а регулятивного законодавства – Єдиного календарного плану фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів України, у якому слід передбачити у якості офіційних найбільш масштабні та «віктимні» у плані можливої злочинної поведінки змагання: Лігу чемпіонів, Лігу Європи УЄФА та ін. Протиправний же вплив на результати неофіційних спортивних змагань оцінювати як інші корупційні кримінальні правопорушення.

б. Формалізованими й такими, що звужують сферу наукового пошуку, а також застосування ст.369³ КК України на практиці, оцінюємо умовиводи дисертанта щодо можливості вчинення аналізованого делікту (у першій формі, ч.1) виключно за допомогою активної поведінки, а саме: шляхом підкупу, примушування або підбурювання чи вступу у змову. У той же час диспозиція ч.1 ст.369³ КК України містить вказівку про одержання особою неправомірної вигоди для себе чи третьої особи *внаслідок таких діянь* (тобто як дій, так і бездіяльності. – І. М.). Підставно вказувати або ж на допущену законодавцем технічну помилку або ж констатувати неузгодженість положень закону про кримінальну відповідальність із регулятивним законодавством, наслідком чого є суттєве зменшення обсягу кримінально-правової охорони.

Протиправний вплив на результати офіційного спортивного змагання ч.2 ст.8 Закону України «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань» визначає як маніпулювання спортивним змаганням, тобто умисне вчинення корупційного правопорушення, спрямованого на некоректні зміни ходу спортивного змагання чи його результату шляхом повного або часткового виключення непередбачуваного характеру змагань і досягнення наперед визначеного їх наслідку, з метою отримання будь-якої неправомірної переваги для себе або для інших.

Поділяємо позицію науковців (К. П. Задоя), що метою протиправного впливу виступатимуть некоректні зміни ходу спортивного змагання чи його результату, якими є дії чи бездіяльність особи, які: 1) завідомо порушують правила змагань або ж не порушують їх, але не продиктовані їхнім природним ходом чи медичними показниками, і б) були заздалегідь, тобто до початку спортивних змагань (чи їхнього окремого етапу), погоджені з особою, що

вчиняє вплив на результати офіційних спортивних змагань.

Дихотомія активної поведінки та бездіяльності у структурі досліджуваної кримінально-правової норми спостерігається і у зарубіжному законодавстві (Азербайджан, Вірменія та ін.), що теж, певним чином, свідчить на користь необхідності поширювального тлумачення змісту забороненої поведінки.

7. Порушення причинно-наслідкового ланцюжка розвитку ситуації та довільність тлумачення приводять автора до помилкового, на наш погляд, розуміння протиправного впливу на результати офіційних спортивних змагань шляхом підкупу, примушування або підбурювання чи вступу у змову (ч.1 ст. 369³ КК України) саме як матеріального складу, закінчення якого у обов'язковому порядку презюмує досягнення наперед визначеного наслідку офіційного спортивного змагання (ст. ст. 134, 188 дисертації).

Притримуємося бачення, що досягнення наперед визначеного наслідку офіційного спортивного змагання через некоректні зміни його ходу є лише різновидом (етапом) кінцевої мети поведінки особи, яку остання конкретизує як отримання будь-якої неправомірної вигоди як для себе, так і інших осіб (ч.2 ст.8 Закону України «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань»). Протиправний вплив оцінюється як спрямований на зміну ходу змагання чи його результату, а не як такий, що реально призвів до цього. Навіть реалізація запланованого впливу повністю не гарантує досягнення наперед визначеного наслідку, враховуючи непередбачуваний характер проведення спортивних змагань.

8. Підтримуючи в цілому ідею заохочувального потенціалу норми ст. 369³ КК України, висловимо думки з приводу аргументації та пропонованої редакції:

- дисертант демонструє певну суперечливість позиції, пропонуючи «...передбачити можливість звільнення від кримінальної відповідальності особи» (ст.32 дисертації) з одночасним формулюванням цього виду звільнення саме як обов'язкового, а не факультативного (дискреційного) (ст. 191 дисертації);

- викликає заперечення застосування сполучника «або» між двома різновидами позитивної посткримінальної поведінки особи – активним сприянням нею розкриттю/розслідуванню злочину та повідомленням про його вчинення компетентним органам. У більшості обов'язкових видів звільнення від кримінальної відповідальності, передбачених Особливою частиною КК України (н-д, ч.5 ст.158³, ч.5 ст.160, ч.6 ст.255, ч.2 ст.255² КК України) закон передбачає обов'язкове поєднання указаних моментів, без створення можливостей альтернативи. Безпосередньо це зауваження стосується й можливості звільнення за вчинення корупційних кримінальних правопорушень (ч.5 ст.354 КК України), до числа яких дослідник пропонує віднести і

протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань;

- закон (ст. ст. 368³, 368⁴, 369, 369² КК України) передбачає звільнення від кримінальної відповідальності за корупційні правопорушення виключно осіб, які запропонували, пообіцяли чи надали неправомірну вигоду за бажану для себе поведінку винуватого суб'єкта. Тоді як дисертант пропонує розширити сферу застосування за рахунок впливу на результати спортивних змагань шляхом примушування/підбурювання/вступу у змову, а також фактичного одержання неправомірної вигоди, не наводячи на користь цієї позиції українських необхідних додаткових доводів.

Загалом викладені зауваження слід трактувати як запрошення дисертанта до дискусії та подальших наукових досліджень, а не як свідчення хибності отриманих ним результатів.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.
Рецензована робота є завершеною комплексною кваліфікаційною працею, у якій отримано нові обґрунтовані результати, що сукупно розв'язують конкретне наукове завдання для кримінально-правової науки – дослідження проблем кримінальної відповідальності за корупційні прояви у професійному спортивному середовищі та формулювання науково обґрунтованих пропозицій у частині удосконалення відповідних кримінально-правових норм і практики їх застосування.

Дисертація Анісімова Дмитра Олексійовича «Кримінальна відповідальність за протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань», представлена на здобуття ступеня доктора філософії, відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, а її автор, за результатами прилюдного захисту, заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

Професор кафедри політики у сфері боротьби зі злочинністю та кримінального права
навчально-наукового Юридичного інституту
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника,
доктор юридичних наук, доцент

І. Б. Медицький

